

વાર નમદ દાક્ષણ ગુજરાત યુનવાસટા
યુનવાસટાં કેમ્પસ, ઉધના-મગદલા રોડ, સુરત - 395007

એમ.એ. સસ્કૃત રજ્યુલર
CBCS પ્રમાણના
સમાસ્ટર 1 અને 3 ના અભ્યાસક્રમ (પાઠવક્રમ)
(શક્ષાણક વષ 2016 - 17 થી અમલમાં)

પેપર - 11

સંસ્કૃત લાલિત સાહત્ય (ગદ્યકાવ્ય)
SANSKRIT CLASSICAL LITERATURE (PROSE)

CCT – 07

Credits – 04

Core Course

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - હર્ષચરિતમ્ (નિયતાંશઃ)

ઉદ્દેશ - સંસ્કૃત ગદ્યકાવ્યાના ઉદ્ભવ અને વિકાસથા વિકાયાઓને પારાયત કરાવા સંસ્કૃત ગદ્યકાવ્યના વ્યવસ્થા અને તે દ્વારા અલંકૃત સંસ્કૃત ભાષાનું સઘન શિક્ષણ આપવાના ઉદ્દેશ સાથે આ પાઠ્યક્રમની પરિકલ્પના કરવામાં આવી છે.

Unit – I	હર્ષચરિતમ્ (નિયતાંશઃ - કૃત-કતા સાથ અને ગ્રંથના પ્રસ્તાવના ભાગ)	13
Unit – II	હર્ષચરિતમ્ (નિયતાંશઃ) પૂવસૂરવદના તથા 1 થી 6 પારચ્છદ (અનુવાદ તથા સંદર્ભ)	12
Unit – III	હર્ષચરિતમ્ (નિયતાંશઃ) 7 થી 17 પારચ્છદ (અનુવાદ તથા સંદર્ભ)	13
Unit – IV	હર્ષચરિતમ્ (નિયતાંશઃ) 18 થી 27 પારચ્છદ (અનુવાદ તથા સંદર્ભ)	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - ગદ્યકાવ્યના ઉત્પાત્ત અને વિકાસ, ગદ્યકાવ્યના પ્રકાર અને તેમના લક્ષણ, હૃષ્યારતના કાવ્ય પ્રકાર, ભાષા, શૈલી, હૃષ્યારતમા પ્રયુક્ત અલકારા, રસયોજના, ભવ્યત પારચ્છદાના અનુવાદ અને સદભ , બાણના અન્યકૃતિઓના પારચ્ચ, સ્થાતકાળ વગર.

-- સદભ ગ્રંથ --

1. હર્ષચરિતમ્ - સં. પી.વી. કાળે , મોતીલાલ બનારસીદાસ, દિલ્લી
2. હર્ષચરિતમ્ (ગુજરાતી અનુવાદ સાથ) સં. વસન્તકુમાર મ. ભટ્ટ, સરસ્વતા પુસ્તક ભડાર, અમદાવાદ
3. પ્રાશ્ન સંસ્કૃત સાહત્યના ઇતિહાસ (ગદ્યકાવ્ય ભાગ) - લે. અમૃત ઉપાધ્યાય, યુન. ગ્રંથ ભમાણ બાડ
4. બાણભટ્ટ - સં. વજય પડયા, સાહત્ય અકાદમા, નવા દેલ્લા

CCT – 08

Credits – 04

Core Course

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - યાસ્કીયમ્ નિરુક્તમ્ (નિયતાંશઃ)

ઉદ્દેશ - વદના અથઘટન માટ ઉપયાગા નરુકત શાસ્ત્ર સસ્કૃત સાહત્યના અનુપમ દન છે. કયુ નામ કાના માટો વપરાય છે અને તેની પાછળનું કારણ યું , તે અહીં વિચારાયું છે. આ નરુકત શાસ્ત્રનો વિદ્યાર્થીને પરિચય થાય અને તે દ્વારા લૌકિક સંસ્કૃતમાં વપરાતા નામપદોનું નિર્વતન કરતાં શીખે તે ઉદ્દેશ અહીં પાઠ્યક્રમમાં રાખ્યો છે.

Unit – I નિરુક્તમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમાધ્યાયઃ (પ્રારમ્ભતઃ નિપાતાર્થપર્યન્તમ્)	13
Unit – II નિરુક્તમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમાધ્યાયઃ (તત્ર નામાનિ આખ્યાતજાનિ ... ઇત્યતઃ અધ્યાયસ્ય સમાપ્તિપર્યન્તમ્)	12
Unit – III નિરુક્તમ્ (નિયતાંશઃ) દ્વિતીયાધ્યાયસ્ય પ્રથમપાદઃ (નિર્વચનના સિદ્ધાન્તો)	13
Unit – IV નિરુક્તમ્ (નિયતાંશઃ) દ્વિતીયાધ્યાયઃ (અથાતો નુક્રમિષ્યામઃ । ગૌઃ ઇતિ પૃથિવ્યાઃ નામધેયમ્ । ... ઇત્યતઃ અધ્યયસ્ય સમાપ્તિપર્યન્તમ્ - આ ભાગમાંથી માત્ર નિર્વચન જ ભણવાનાં છે.)	12

અસ્ત્યાસક્રમના મુદ્દાઆ - વેદાંગ સાહત્યના પારચય, નઘટના પારચય, યાસ્કના મત પદાના પ્રકારા, આખ્યાત લક્ષણ, નામ લક્ષણ, ઉપસગાનુ વાયકત્વ ક ઘાતકત્વ, નિપાતના અથ, કમાપસગ્રહના અથ, નામાનુ આખ્યાતજત્વ, નરુકતના પ્રયાજના, મન્ત્રાનથકથવાદ, ષ્ડભાવાવકારા, નવચનના સહાન્તા અન વાવધ નવચના - ઇત્યાદ.

-- સદભ ગ્રન્થ --

1. નિરુક્તમ્ (દુર્ગવૃત્તિસહિતમ્) - સં. પ્રો. વસન્તકુમાર મ. ભટ્ટ, સરસ્વતી પુસ્તક મંડાર, અમદાવાદ
2. નઘટુ અન નરુકત - સં. પ્રા. એ.ડા. શાસ્ત્રા અન પ્રા. રાજન્દ્ર નાણાવટા
3. નિરુક્તમ્ - સં. વી.કે. રજવાડે, આનન્દાશ્રમ ગ્રન્થાવલિ, પુના
4. નિરુક્તમ્ - સં. આચાર્ય વિશ્વેશ્વર , કાશી
5. નિરુક્તમીમાંસા - પ્રો. શિવનારાયણ શાસ્ત્રી
6. Etymologies of Yaska - by siddheshwar varma , VVIR, Hoshiyarpur

CCT - 09

Credits - 04

Core Course

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - (જૂનાગઢ સ્થિત) સ્કંદગુપ્ત તથા રુદ્રદામન્ ના શિલાલેખો

ઉદ્દેશ - આભલખ શુ ઇ, ત ભારતાય પ્રાચીન ઇતિહાસના જાણકારા માટ કવા રાત ઉપયાગા બન ઇ, આભલખો દ્વારા કેવી રીતે હજારો વર્ષનો ઇતિહાસ સુરક્ષિત કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવતો હતો ઇત્યાદિ બાબતોની સાથે અભિલેખોના ભાષાકીય, સાંસ્કૃતિક, રાજકીય અને ઐતિહાસિક અધ્યયનની રીતિનું વિદ્યાર્થી જ્ઞાન મેળવી શકે તેવો અહીં ઉદ્દેશ રખાયા ઇ.

Unit - I આભલખાવઘા - શિલાલેખના પારચય	13
Unit - II સ્કંદગુપ્ત તથા રુદ્રદામન્ ના શિલાલેખો (અનુવાદ)	12
Unit - III સ્કંદગુપ્ત નો શિલાલેખ (ઐતિહાસિક, રાજકીય અને સાસ્કૃતિક અભ્યાસ)	13
Unit - IV રુદ્રદામન્ નો શિલાલેખ (ઐતિહાસિક, રાજકીય અને સાસ્કૃતિક અભ્યાસ)	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - આભલખનુ સ્વરૂપ, આભલખાનુ મહત્ત્વ, આભલખાના ભાષા અને લાપ, જ્ઞાપારાત, આભલખામા જ્ઞાહત ઇતિહાસ, સામાજિક પારાસ્થાત અને રાજકીય સ્થાત અને આભલખાના લખાણના વાચનના રાત, લખના અથઘટનના પદ્ધાત, આભલખના આધારભૂત દ્રવ્ય (પથ્થર અને તામ્રપત્ર, મુદ્રાઓ આદિ).- વગર.

-- સદભ ગ્રન્થ --

1. સ્કંદગુપ્તના શલલખ (ગુજરાતા અનુવાદ) સં. ડી. ભારતાખહન શલત, સરસ્વતા પુ. ભંડાર, અમદાવાદ
2. રુદ્રદામન્ ના શલલખ (ગુજરાતા અનુવાદ) સં. ડી. ભારતાખહન શલત, સરસ્વતા પુ. ભંડાર, અમદાવાદ
3. પ્રાચીન ભારતીય અભિલેખ - સં. પં. ગૌરીશંકર ઓઝા, ચૌખમ્બા, વારાણસી
4. આભલખ લઘા - લે. પ્રા. હરપ્રસાદ શાસ્ત્રા, યુન. ગ્રન્થ જ્ઞાપારા બાડ, અમદાવાદ
5. Selection from Sanskrit Inscriptions - by D.B. , New Delhi , 1977

પેપર - 14 (A)

અલકાર શાસ્ત્ર

SANSKRIT POETICS

ECT – 03.01

Credits – 04

ELECTIVE PAPER

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - ધ્વન્યાલોક: (નિયતાંશ:) તથા કાવ્યમીમાંસા (નિયતાંશ:)

ઉદ્દેશ - સંસ્કૃત કાવ્યશાસ્ત્રાય પરપરાના પારચય ડ અલંકારશાસ્ત્રના અભ્યાસ તરફ વલધાયાઓને પ્રારત કરવાનો અહીં ઉદ્દેશ્ય છે. સંસ્કૃતસાહિત્યમાં અલકારશાસ્ત્રના અનેક સંપ્રદાયો તે બધાનો પરિચય થાય અને તેમાં પ્રમુખ એવા ધ્વનિતત્વથી વિદ્યાર્થીઓ પરિચિત બને તે માટે આ પાઠ્યક્રમ વિચારવામાં આવ્યો છે. વળી, કાવ્યપુરુષની પરિકલ્પના કરીને જે રીતે કાવ્યની મીમાંસા કરવામાં આવી છે, તેની જાણકારી થાય, એ પણ અહીં લક્ષ્યમાં રાખ્યું છે.

Unit – I ધ્વન્યાલાક: (નિયતાંશ:) પ્રથમોદ્યોતસ્ય કારિકા 1 ત: 20	13
Unit – II ધ્વન્યાલાક: (નિયતાંશ:) પ્રથમોદ્યોતસ્ય કારિકા 21 ત: 52	12
Unit – III કાવ્યમામાસા (નિયતાંશ:) અધ્યાય: 3 કાવ્યપુરુષોત્પત્તિ:	13
Unit – IV કાવ્યમામાસા (નિયતાંશ:) અધ્યાય: 5 વ્યુત્પત્તિ-કવિપાકા:	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - અલકારશાસ્ત્રના પારચય, અલકારશાસ્ત્રના ઉદ્ભવ અને વલધ , અલકારશાસ્ત્રના પ્રાસઙ્ગ આયાયા અને તમના કૃતિઓ, વાવચ સંપ્રદાયો, આનન્તવચના વલધતા, ધ્વનિવાદના પારચય, ધ્વનિવાદના પ્રરક તરક વ્યાકરણો, ધ્વન્યાલાકના નયત કારકાઓના વલધ, કાવ્યમામાસાનુ વલધ વસ્તુ, રાજશબ્દના અન્યકૃતિઓ, કાવ્યપુરુષના ઉત્પાત્તન લગતા વાવચ વલધ, વ્યુત્પાત્તના વ્યાખ્યા અને કાવપાકના વલધ - વગર.

-- સદસ ગ્રન્થ --

1. ભારતીય કાવ્યશાસ્ત્ર કી ભૂમિકા - લે. ડો. નગેન્દ્ર , દિલ્લી
2. ધ્વન્યાલોક: (ગુજરાતા અનુવાદ-વિવરણ સાથે) સં. પ્રા. તપસ્વા નાન્તા, સરસ્વતા, અમદાવાદ
3. કાવ્યમામાસા (ગુજરાતા અનુવાદ) - પ્રા. હષ્ટવ માધવ, રમશ શુક્લ, પાશ્ચ, અમદાવાદ
4. કાવ્યમામાસા - પ્રા. રાસકલાલ ત્રપાઠા, યુન. ગ્રન્થ નમાણ બાડ, અમદાવાદ
5. કાવ્યમીમાંસા - પ્રાચ્યવિદ્યામન્દિર, વડોદર
6. History of Sanskrit Poetics – by S.K.De

પેપર - 14 (B)

વેદાન્ત શાસ્ત્ર
VEDANT PHILOSOPHI

ECT – 03.02

Credits – 04

ELECTIVE PAPER

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - શ્રીરામાનુજાચાર્યકૃતમ્ બ્રહ્મસૂત્રશ્રીભાષ્યમ્ (નિયતાંશઃ)

ઉદ્દેશ - ભારતના ભવ્ય દર્શન - તત્ત્વજ્ઞાનના પરપરાના પારિચય કરાવવા, તત્ત્વજ્ઞાનના પરપરાનું અક મહત્ત્વના આચાર્ય શ્રી રામાનુજના સિદ્ધાંતોનો પરિચય કરાવવાનું લક્ષ્ય છે. એ સાથે અન્ય આચાર્યોના તાત્ત્વિક વિચારોનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરે અને તે આવા પ્રકારના તુલનાત્મક અભ્યાસ તરફ પ્રેરાય એવું પણ અહીં લક્ષ્ય રાખવામાં આવ્યું છે.

Unit – I	બ્રહ્મસૂત્રશ્રીભાષ્યમ્ (નિયતાંશઃ) 1.1.1. પરિચ્છેદ 1, 2, 7, 10 (ચાર પરિચ્છેદ)	13
Unit – II	બ્રહ્મસૂત્રશ્રીભાષ્યમ્ (નિયતાંશઃ) 1.1.1. પરિચ્છેદ 12, 16, 18, 21 (ચાર પરિચ્છેદ)	12
Unit – III	બ્રહ્મસૂત્રશ્રીભાષ્યમ્ (નિયતાંશઃ) 1.1.1. પરિચ્છેદ 28, 29, 48, 58 (ચાર પરિચ્છેદ)	13
Unit – IV	બ્રહ્મસૂત્રશ્રીભાષ્યમ્ (નિયતાંશઃ) 1.1.1. પરિચ્છેદ 67, 68, 75, 84 (ચાર પરિચ્છેદ)	12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - બ્રહ્મસૂત્રના રચના અને તેમનું સ્વરૂપ, બ્રહ્મસૂત્ર ઉપરના ભાષ્યા, તેમાં આવતા આધકરણના લક્ષણ, બ્રહ્મસૂત્રનું અનુબંધ ચતુષ્ટય, રામાનુજાચાર્યના પ્રમુખ સિદ્ધાંતા, સ્મૃતિપાત્રનું વ્યવસ્થાપન, શકરાચાર્ય અને અન્ય આચાર્યોના મતા સાથે તુલના - સમાક્ષા, રામાનુજાચાર્યનું મહત્ત્વ, તેમનું પ્રદાન, ભવ્યતાશના ભાષ્યનું અચ્છેદન, સદેશ અને સમાક્ષા - ઇત્યાદિ.

-- સદેશ ગ્રંથ --

1. શ્રાભાષ્ય (ગુજરાતી અનુવાદ) સં. ગાતમ પટલ, સંસ્કૃત સાહિત્ય અકાદમી, ગાંધીનગર
2. શ્રીભાષ્યમ્ - સં. સુદર્શન વ્યાસ, ભારતીય વિદ્યા પ્રકાશન, દિલ્લી
3. THE BRAHMASUTRAM, by – S.Radhakrishnan, London
4. History of Ramanujacharya – by K.D.Bhardvaja

પેપર - 14 (C)

ધર્મશાસ્ત્ર

DHARMASHASTRA

ECT – 03.03

Credits – 04

ELECTIVE PAPER

કુલ ગુણ 50

નિર્ધારિત કૃતિ - ગૌતમધર્મસૂત્રમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમ-દ્વિતીયપ્રશ્નો

ઉદ્દેશ - ભારતીય પ્રાચીન ધર્મશાસ્ત્ર માં પ્રથમ સૂત્ર ગ્રંથો આવી છે અને તે પછી પદ્યગ્રંથો આવી છે. આ બંને પ્રકારનાં ધર્મશાસ્ત્રીય ગ્રંથોનો અભ્યાસ આવશ્યક છે. સ્મૃતિગ્રંથોમાં જેમ મનુસ્મૃતિનું પ્રમુખ સ્થાન છે, તેમ સૂત્રગ્રંથોમાં ગૌતમધર્મસૂત્રનું મહત્ત્વપૂર્ણ સ્થાન છે. અહીં જે વિષયો સંગ્રહ થયો છે, તે વિષયોનો પરિચય અને સૂત્રશૈલીની ખૂબીઓને પણ જાણે એ ઉદ્દેશ્યના પૂર્તિ માટે આ પાઠ્યક્રમ નિર્ધારિત છે.

Unit – I સૂત્ર શૈલીમાં રચાયેલા ધર્મશાસ્ત્રીય ગ્રંથોના પારચય (ક્રમ, નિર્ણય અને વિષયવસ્તુ)

તથા ગૌતમધર્મસૂત્રમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમપ્રશ્નાન્તર્ગતાનિ 1 તઃ 6 સૂત્રાણિ 13

Unit – II ગૌતમધર્મસૂત્રમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમપ્રશ્નાન્તર્ગતાનિ 7 તઃ 36 પર્યન્તાનિ સૂત્રાણિ 12

Unit – III ગૌતમધર્મસૂત્રમ્ (નિયતાંશઃ) પ્રથમપ્રશ્નાન્તર્ગતાનિ 37 તઃ 66 પર્યન્તાનિ સૂત્રાણિ 13

Unit – IV ગૌતમધર્મસૂત્રમ્ (નિયતાંશઃ) દ્વિતીયપ્રશ્નાન્તર્ગતાનિ 1 તઃ 31 સૂત્રાણિ 12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - ધર્મશાસ્ત્રીય સૂત્રગ્રંથોના પારચય, તેમાં સમાવેષ્ટ વિષયવસ્તુના પારચય, સૂત્રગ્રંથોનું કૃતૃત્વ અને કાળ, સ્મૃતિગ્રંથો ઉપર તેમજ ગૌતમધર્મસૂત્રના જન્ય સૂત્રોનું અથઘટન અને પારશાલન, તેમાં સમાવેષ્ટ પારભાષક શબ્દોનું વિવરણ - ઇત્યાદિ.

-- સદભ્ય ગ્રંથ --

1. ગૌતમધર્મસૂત્ર (ગુજરાતી અનુવાદ) . વાદ્યા, વાદ્યા,
2. ગૌતમધર્મસૂત્રમ્ (મસ્કરિઆખ્યસહિતમ્) - સં. ડો. વેદમિત્ર, નઈદિલ્લી
3. ધર્મશાસ્ત્ર કા ઇતિહાસ - પી. વી. કાળે
4. ધર્મસૂત્રકાલીન ભારત , પ્રકા. રાષ્ટ્રીય પ્રકાશન, નવી દિલ્લી

ICT – 02

Credits – 04

INTER / MULTI DISCIPLINARY COURSE - 2

કુલ ગુણ 50

निर्धारित कृति - कौटिल्य-अर्थशास्त्रम् (नियतांशः)

ઉદ્દેશ - પ્રાચીન ભારતીય સંસ્કૃત સાહિત્યમાં અર્થશાસ્ત્ર
ગ્રંથોમાં કૌટિલ્ય રચિત અર્થશાસ્ત્ર મહત્ત્વનું છે. પૂર્વાચાર્યોના મતોના સંગ્રહના સાથ પાતાના પુખ્ત મતાથા
સમૂહ આ અર્થશાસ્ત્રનો અભ્યાસ ધર્મશાસ્ત્ર અને ઇતિ વિદ્યાર્થીએ , એવા વિદ્વન્માન્ય
અનુસરીને આ પાઠ્યક્રમ વિચારવામાં આવ્યો છે.

Unit – I કૌટિલ્ય-અર્થશાસ્ત્રમ્ નો પરિચય (ક્રતા, સમય અને વાક્યવસ્તુ, આન્તારક

પ્રકરણ અને ગ્રંથનું મહત્ત્વ)

13

Unit – II કૌટિલ્ય-અર્થશાસ્ત્રમ્ (નિયતાંશઃ) અધિકરણ 1 તઃ 5 પર્યન્તમ્ ।

12

Unit – III કૌટિલ્ય-અર્થશાસ્ત્રમ્ (નિયતાંશઃ) અધિકરણ 6 તઃ 10 પર્યન્તમ્ ।

13

Unit – IV કૌટિલ્ય-અર્થશાસ્ત્રમ્ (નિયતાંશઃ) અધિકરણ 11 તઃ 15 પર્યન્તમ્ ।

12

અભ્યાસક્રમના મુદ્દાઓ - અર્થશાસ્ત્રના પારિચય, તેમાં સામાવષ્ટ , અર્થશાસ્ત્ર અક
શાસ્ત્ર તરાક, અર્થશાસ્ત્રના ઇા , મહાભારતમાંના સાથ તેના સબધ, અર્થશાસ્ત્રના ક્રતા અને તે
, ક્રાટલ્ય અર્થશાસ્ત્રના તે તે અધ્યાયમાં આવતા આચાર્ય, । , વાક્ય મતાનું તુલનાત્મક
અને સમાક્ષાત્મક અધ્યયન, ભવ્યતાશના અનુવાદ તેથા વવરણ.

-- સદભ ગ્રંથ --

1. ક્રાટલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર (ગુજરાતી અનુવાદ) - પ્રા. બસાધર ઉપાધ્યાય ,
2. ક્રાટલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર (ગુજરાતી) - સંસ્કૃત સાહિત્ય અકાદમી, ગાંધી
3. કૌટિલ્યકૃતમ્ અર્થશાસ્ત્રમ્ - સં. પ્રો. આર.પી. કાંગલે, મોતીલાલ બનારસીદાસ, દિલ્લી
4. ધર્મશાસ્ત્ર કા ઇતિહાસ - પી.વી. કાળે
5. કૌટિલ્ય-અર્થશાસ્ત્રમ્ - સં. ટી. ગણપતિ શાસ્ત્રી (સટીકમ)